

Master i faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag

Utredning av kompetansebehov og konsekvenser av å innføre master i faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag, og anbefaling til departementet om hvorvidt det bør innføres en master i faglærerutdanning

**Inger-Åshild By, Asle Holthe, Jostein Sandven, Ingeborg Lunde Vestad
og Mats Hordvik (sekretær)
30.04.2018**

Innhold

Kapittel 1: Innledning om utvalgets arbeid	2
Sammensetning	2
Mandat.....	2
Kapittel 2: Treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag	3
Historikk.....	3
Arbeid med gjeldende rammeplan	4
Arbeid med retningslinjene	6
Kapittel 3: Institusjonenes syn på femårig faglærerutdanning	8
Institusjoner som tilbyr faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag.....	8
Studentrekruttering	9
Muligheter og meninger på institusjonene – en uformell undersøkelse.....	11
Kapittel 4: Lav kompetanse i de praktiske og estetiske fagene i skolen	12
Grunnskolen	12
Videregående opplæring	15
Kapittel 5: Masterutdanning som hovedmodell for lærerutdanningen.....	17
Bakgrunn	17
Dybdelæring	17
Tverrfaglighet.....	18
Lærerspesialist.....	18
Kapittel 6: Utvalgets anbefaling.....	20
Litteraturliste	21

Kapittel 1: Innledning om utvalgets arbeid

Sammensetning

Utvalget har utredet og skal eventuelt utvikle master i faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Utvalget ble utnevnt av Kunnskapsdepartementet i mars 2018, og fikk 12. mars tilsendt e-post med mandat og oppnevning.

Utvalget består av:

- Førsteamanuensis Inger-Åshild By (kroppssøving), Norges idrettshøgskole, leder
- Høgskolelektor Jostein Sandven (kunst og håndverk), Høgskolen i Sørøst-Norge
- Instituttleder Ingeborg Lunde Vestad (musikk), Høgskolen i Innlandet
- Dekan Asle Holthe (mat og helse og UHR), Høgskolen på Vestlandet/ UHR-lærerutdanning – arbeidsutvalget

Norges idrettshøgskole ble gitt sekretariatsansvar for utvalget. Mats Melvold Hordvik ble fra 1. april ansatt som utvalgets sekretær.

Mandat

I brevet fra Kunnskapsdepartementet presiseres målet om å få hevet kompetansen i de praktiske og estetiske fagene i norsk skole. Regjeringen har erklært at masterutdanning skal være hovedmodell for norsk lærerutdanning. Det er slik at selvakkrediterende institusjoner, med utgangspunkt i forskrift om rammeplan for treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag, kan utvikle tilpassede masterløp. Kunnskapsdepartementet ber om følgende:

Det må utredes om bred innføring av master i faglærerutdanning er realistisk og hvordan slik utdanning vil kunne møte skolens behov, både rekrutteringsmessig og innholdsmessig. En eventuell utvikling av master i faglærerutdanning skal gi integrerte og helhetlige utdanninger, som holder høy kvalitet og oppleves som attraktive, relevante og innovative profesjonsutdanninger. De nye utdanningsprogrammene skal bygge på eksisterende treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag, i den grad det er formålstjenlig. Faglærerutdanningene på masternivå (FALU-Master) skal gi kandidatene et solid fundament for yrkesutøvelse som faglærere og legge grunnlaget både for deres kontinuerlige profesjonelle utvikling og for skoleutvikling.

Arbeidet er delt i tre hovedoppgaver:

1. Utrede kompetansebehov og konsekvenser av å innføre master i faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag
2. Gi anbefaling til departementet om hvorvidt det bør innføres en master i faglærerutdanning

Hvis regjeringen på grunnlag av utredningen under punkt 1 og 2 går inn for å innføre master i faglærerutdanning, bes utvalget:

3. Med utgangspunkt i den treårige faglærerutdanningen, å legge frem forslag til rammeplan (forskrift) for femårige, integrerte faglærerutdanninger i praktiske og

estetiske fag på masternivå (FALU-Master), hvor det inngår minst to fag som er relevante for undervisning i aktuelle trinn og skoleslag.

Frist for hovedoppgave 1 og 2 er 1. mai 2018.

Denne rapporten omhandler hovedoppgave 1 og 2.

Kapittel 2: Treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag

Historikk

Faglærerutdanningene ble treårige ved Lov om lærerutdanning av 8. juni 1973. Det gikk likevel noen år før alle faglærerutdanningene ble treårige. I NOU (1977) *Faglærerutdanning - tilråding IV frå Studieplan- og reglementsutvalet for pedagogiske høghskolar*¹. Noregs offentlege utgreiingar 1977:53 ble det laget studieplaner for faglærerutdanningene i kost- og miljøfag og for forming. Studentene fikk tilbud om treårig faglærerutdanning høsten 1976. Det var fra flere hold uttrykt skepsis til "ett-fagslærere" og det ble derfor åpnet for to varianter av faglærerutdanningene; samordnet og sammensatt. Den samordnede faglærerutdanning var bygget opp av fagdisipliner med nær sammenheng, mens den sammensatte faglærerutdanningen bestod av to fag, fagområder eller arbeidsområder. I år tre kunne for eksempel studentene i formingsfaget velge mellom et annet skolefag eller videreutdanning innenfor formingsfaget. I den treårige faglærerutdanningen skulle den pedagogiske komponenten normalt ha et omfang som tilsvarer ett års studietid. Det syntes å være enighet om at det var bruk for både "ett-fagslærere" og "flerfagslærere". Norges idrettshøgskole var trolig den siste institusjonen som gikk over fra toårig til treårig faglærerutdanning. Dette skjedde så sent som i 1980. Telemark lærerhøgskole opprettet på 80-tallet et fagdidaktisk ettårig påbygningsstudie i allmennfag for faglærerutdanningen. Tilbudet varte frem til allmennlærerutdanning ble fireårig i 1992.

På 1990-tallet kom det flere nasjonale planer for de ulike faglærerutdanningene^{2,3}. Disse planene var vektfallsbasert og de beskrev kun en samordnet faglærerutdanning. Noe av bakgrunnen for dette var nok *fagtrengselen* institusjonene opplevde og et ønske om mer fordypning i alle faglærerutdanningene.

I formgiving, kunst og håndverk kom det ny plan i 1999⁴. Med hensyn til kroppsøving kom det nye planer i både 1999⁵ og i 2003⁶. I den siste planen ble utdanningen også rettet mot idrettsfag i videregående opplæring.

¹ NOU 1977

² Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 1992

³ Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 1995

⁴ Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 1999a

⁵ Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 1999b

⁶ Utdannings- og forskningsdepartementet 2003

Arbeid med gjeldende rammeplan

Deretter skjedde det lite med hensyn til planarbeid fram til våren 2011. Da oppnevnte Kunnskapsdepartementet en styringsgruppe for rammeplanarbeid. Avdelingsdirektør Rolf L. Larsen ledet gruppas arbeid. Gruppen fikk overordnet ansvar for arbeid med nye lærerutdanninger med hovedfokus på ungdomstrinnet og videregående opplæring. Senere ble rammeplanutvalgene oppnevnt, hvorav lederne for de enkelte utvalgene også var del av styringsgruppen. Rammeplanutvalget for treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag var et bredt sammensatt utvalg⁷.

Inger-Åshild By, Norges idrettshøgskole, leder
Åsmund Espeland, Høgskolen Stord/Haugesund
Randi Veiteberg Kvellestad, Høgskolen i Oslo og Akershus
Jostein Sandven, Høgskolen i Telemark
Roy Waade, Høgskolen i Nord-Trøndelag
Mona Sannerud Moe, øvingslærer, Østgård skole, Nes i Akershus
Mats Bryne, rektor, Vågen videregående skole, Rogaland fylkeskommune
Berit Kirksæther, rådgiver i faggruppe til kommunaldirektør for oppvekst og utdanning i Trondheim
Thea Sivertsen, Pedagogstudentene
Catrine Lie, Norsk studentorganisasjon (NSO)
Trine Bjerva, Utdanningsforbundet
Per Arne Sæther, Utdanningsforbundet
Frode Fjellheim - Sametinget
Per Midthaugen, Norges idrettshøgskole (faglig) sekretær
Henny Volla, Norges idrettshøgskole (administrativ) sekretær
Olve Sørensen – Kunnskapsdepartementet, seniorrådgiver og gruppas hovedkontakt i departementet

Rammeplanutvalget stilte blant annet spørsmål om styrkene til faglærerutdanningene i praktiske og estetiske fag. I dette arbeidet ble SINTEFs rapport fra 2011⁸ løftet frem. En tabell i rapporten som omhandlet svar på spørsmål om studentenes trivsel og motivasjon (se tabell 1) fremhevet spesielt at faglærerstudentene i praktiske og estetiske fag trives og har høy motivasjon for studiet. Videre viser tabellen at faglærerstudentene sammen med lektorstudentene vurderer kvaliteten på utdanningen sin som relativt høy (gjennomsnittskår 4,1) sammenlignet med gjennomsnittet av samtlige lærerstudenter (gjennomsnittskår 3,8). Det samme gjelder for studentenes oppfatning av studiets relevans i forhold til praksisfeltet, hvor faglærerstudentene vurderer den som mer relevant (gjennomsnittskår 4,3) enn gjennomsnittet av samtlige lærerstudenter (gjennomsnittskår 3,8). Resultatene stemte godt overens med erfaringene rammeplanutvalget hadde. Der ble det påpekt at faglærerstudentene gjerne er dedikerte til studiet. De studerer fag som gjerne har vært en del av deres fritidsaktiviteter gjennom flere år. Dette gjør sannsynligvis at de er spesielt motiverte for utdanningen.

Tabellen viser at faglærerstudenter synes å være blant de mest tilfredse lærerstudentene. Samtidig kommer det fram av tabellen at færre faglærerstudenter tenker å jobbe som lærer etter endt utdanning. En av grunnene til dette kan være at flere studenter både ønsker seg og får jobb i kulturskolen og innen annen type kulturelt arbeid. Dette samsvarer med beskrivelsen av faglærerutdanningen som skal være kvalifiserende for undervisning i skolen, men også kvalifiserende for ”annet kulturelt arbeid med barn og voksne”.⁹

⁷ Institusjonene er nevnt ved det navnet de hadde da rammeplanutvalget ble oppnevnt. Sekretariatet og Kunnskapsdepartementets hovedkontakt i arbeidet er beskrevet i kursiv, da disse ikke inngikk som medlemmer i utvalget.

⁸ Finne mfl. 2011

⁹ Finne mfl. 2011

Tabell 1. Trivsel og motivasjon blant studentene, etter studentkategori

	1. års all-menn-lærer-student	3. års all-menn-lærer-student	All-menn-lærer-student totalt	PPU-student	Lektor-student	Fag-lærer-student	Alle
Kvaliteten på utdanningen du tar (1-6 fornøyd)	3,7	3,5	3,6***	3,7	4,1	4,1	3,8***
Studiets relevans i forhold til praksisfeltet (1-6 fornøyd)	3,8	3,6	3,7***	3,7	3,7	4,3	3,8***
Jeg gjør mitt beste i studiene	4,5	4,7	4,6***	4,6	4,7	5,0	4,7***
Jeg trives på studiet	4,7	4,7	4,7	4,5	4,8	5,0	4,6***
Jeg ser på utdannelsen min som nyttig	5,2	5,1	5,2*	4,8	5,3	5,3	5,1***
Jeg forbereder meg godt til undervisningen	3,9	4,1	4,0***	4,2	4,2	4,4	4,2***
Studiet lever opp til de forventningene jeg hadde ved studiestart	3,6	3,2	3,4***	3,7	3,6	3,9	3,6***
Jeg har tenkt å jobbe som lærer etter endt utdanning	5,2	5,3	5,2	5,1	5,1	4,8	5,1***
Hvis jeg kunne ha valgt på nytt, ville jeg ha valgt å gjøre noe annet	2,7	2,3	2,2**	2,1	2,4	2,2	2,2***
Jeg opplever at jeg får respekt for det yrkesvalget jeg har gjort	4,5	4,2	4,4***	4,4	4,3	4,5	4,4
Jeg har vurdert å slutte i løpet av det siste året	2,4	1,9	2,1***	2,0	2,2	2,0	2,1

F-Test (Anova). Signifikansnivå: *** = $p < 0,01$ ** = $p < 0,05$ * = $p < 0,1$. For allmennlærerstudentene totalt gjelder p-verdien forskjell mellom 1.- og 3.-årsstudentene. For Alle gjelder p-verdien forskjell mellom de fire studentgruppene totalt.

Note: Grønn farge markerer studentgruppen(e) med mest gunstig verdi og rød farge minst gunstig verdi for hver variabel.

Rammeplanutvalget tok også opp motsetningen mellom at faglærerutdanningen er den korteste veien til å bli lærer, samtidig som den er en av de aller grundigste eller dypeste faglig sett. Samtidig har utdanningen stor faglig bredde hvor studentene blant annet utvikler kunnskap og ferdigheter i et stort antall aktiviteter og følger utviklingen fra nybegynner til viderekomende. Videre studerer de faget sitt i tre år med profesjonsforankring i alle emner/fag. Dette sikrer både dybde, bredde og god profesjonsforankring.

Det ble både i styringsgruppen og i rammeplanutvalget diskutert om faglærerutdanningen fortsatt skulle kvalifisere for trinn 1 – 13 eller for trinn 8 – 13, som beskrevet i fellesdelen i mandatet. Rammeplanutvalget mente at studenter bør ha grundig kunnskap om barnets utvikling og også praksis med barn, helst innen rammene for skolepraksis. Aller helst på barnetrinnet, fordi studentene der erfaringsmessig utvikler pedagogiske virkemidler som er sentrale i tilpasset opplæring og i spesialpedagogiske tiltak på både ungdomstrinnet og i videregående skole. Dette anså både styringsgruppa og rammeplanutvalget som et viktig argument for å beholde faglærerutdanningen rettet mot trinn 1 – 13.

Rammeplanutvalgets erfaring var at det særlig i Musikk og Forming, kunst og håndverk var utfordrende å få jobb i videregående skole, fordi det gjerne kreves lektorkompetanse. Dette har enn så lenge vært noe annerledes for kroppsøving og idrettsfag. Der har faglærerne fått jobb i hele grunnskolen og i videregående opplæring. Rammeplanutvalget var av den oppfatning at det er viktig at godt utdannede faglærere er kvalifisert for hele grunntdanningen. De blir gjerne ressurspersoner for andre lærere med mindre eller uten utdanning i de praktiske og estetiske fagene.

Rammeplanutvalget var videre opptatt av at faglærerutdanningene ikke skulle være en lettveit vei eller snarvei til lærerkompetanse. Rammeplanutvalget vurderte det slik at det var viktig å svare på mandatet og utarbeidet derfor en felles rammeplan for treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag. På sikt hadde likevel rammeplanutvalget et sterkt ønske om å innføre master i faglærerutdanningene for praktiske og estetiske fag. Rammeplanutvalget var her i tråd med en arbeidsgruppe nedsatt av UHR – Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU) – under ledelse av Knut Patrick Hanevik (den gang leder av NRLU). Arbeidsgruppen foreslo:

å heve grunnskolelærerutdanningene og faglærerutdanningene til mastergradsnivå, samt å stille krav om mastergrad for opptak til PPU. KS støtter ikke ubetinget forslaget.¹⁰

Arbeid med retningslinjene

Rammeplanutvalget utviklet retningslinjer for treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag, parallelt med rammeplanen. Retningslinjene ble ferdigstilt mai 2013.

Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU) overtok våren 2014 ansvaret for å revidere og utvikle nasjonale retningslinjer for lærerutdanningene fra Kunnskapsdepartementet. Det ble presisert at nasjonale retningslinjer skal gi forpliktende kvalitetsstandarder for god lærerutdanning og skal revideres i tråd med kunnskapsfeltets utvikling.

NRLU nedsatte dermed samme år en programgruppe for perioden 2014 – 2018. Programgruppe FALU har ansvar for å koordinere arbeidet med retningslinjene for treårige faglærerutdanninger for praktiske og estetiske fag. Programgruppen fikk følgende medlemmer:

Inger-Åshild By, Norges idrettshøgskole (leder)
Geir Berg-Lennertzen, Nord universitet
Berte Grane, KS
Catrine Lie, Norsk studentorganisasjon (NSO)
Fred Arild Pettersen, Høgskolen i Oslo og Akershus
Morten Corneliussen Rustad, Utdanningsforbundet
Harald Rønning, NSO
Jostein Sandven, Høgskolen i Sørøst-Norge
Ingeborg Vestad, Høgskolen i Innlandet
Marit Wergeland-Yates, Universitetet i Agder
Hanne Marit Ørbæk, Utdanningsforbundet.

Formålet med gruppens arbeid er å sikre at retningslinjene bidrar til: (i) utvikling av en treårig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag som en integrert profesjonsutdanning, (ii) faglig utvikling innenfor lærerutdanningsfeltet og (iii) styrking av kvalitet, helhet og sammenheng i lærerutdanningene.

Programgruppe FALU reviderte de nasjonale retningslinjene med basis i Kunnskapsdepartementets forskrift for treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag som ble vedtatt 18. mars 2013 og Nasjonale retningslinjer for treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag fra mai 2013. Retningslinjene ble godkjent av NRLU 26. oktober 2017¹¹.

Særlig sentralt i arbeidet var NRLUs årlige lærerutdanningskonferanser. Der ble det satt av tid til de enkelte lærerutdanningene. Tabell 2 nedenfor viser noen av temaene som ble tatt opp.

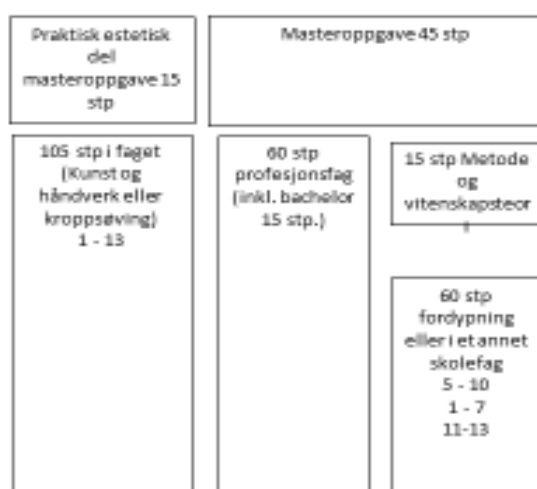
¹⁰ Universitet og høgskolerådet 2011

¹¹ Nasjonalt råd for lærerutdanning 2017

Tabell 2. Tema diskutert på lærerutdanningskonferansen 2014-2017

Undersøkelse høsten 2014 Kort beskrivelse av arbeidet med ny faglærerutdanning så langt • De fleste startet opp høsten 2014 • Selve planarbeidet synes å ha gått greit på institusjonene. Intenst og utfordrende. • Ikke gjør noe med retningslinjene nå før vi har prøvd de. Utfordringer med profesjonsfaget • Tvinges nærmere praksisfeltet / Profesjonsfaget knyttet sterkere til praksis • Brukt mest tid på å få en forståelse av didaktikkens plass i alle emner Innspill til hva programgruppa bør vektlegge i sitt arbeid • Ønsker de nasjonale retningslinjene på bred høring • Tildelingskategorien må heves (spesielt Kroppsøving og idrettsfag til D) • Fokus på deling av gode og fremtidsrettede erfaringer • Endre navnet på Faglærerutdanning i formgiving, kunst og håndverk til Design, kunst og håndverk • Fjerne krav om karakteren 3 i matematikk Konferanse 2015 • Status i arbeidet med profesjonsfaget og skolepraksis. • Innkomne spørsmål til drøfting • Erfaringer fra arbeidet med de enkelte faglærerutdanningene. Gruppearbeid. Konferanse og undersøkelse 2016 • «Sammenheng mellom rammeplan og retningslinjer og lokale studie og emneplaner». • Finne ut om og eventuelt hvordan retningslinjene kommer til uttrykk i institusjonenes studie- og emneplaner. • Selvrappotering. Konferanse 2017 • Grundig gjennomgang av utkastet til retningslinjer • Drøfting av master

På den siste konferansen i 2017 ble flere mulige skisser til femårig master lagt fram og drøftet. Blant deltakerne var det et klart ønske om så snart som mulig å få et femårig integrert masterløp, tuftet på den treårige faglærerutdanningen. Figur 1 og figur 2 nedenfor viser to av skissene som ble lagt fram.

Figur 1. Masterutdanning (eksempel 1)

Semester							Praksis 70 + 20/30?
10	Praktiske og estetiske fag 15 sp	Masteroppgave 30/45/60 sp					
9							
8	Praktiske og estetiske fag 40 sp	Vitenskapelig metode 10 sp		Profesjonsfag 20 sp			
7		Vitenskapelig metode 5 sp	Vitenskaps- teori 5 sp				
6 (8/5)	Annet skolefag eller fordypning i det praktiske og estetiske faget						
5 (7/4)	Annet skolefag eller fordypning i det praktiske og estetiske faget						
4	(inkludert oppgave 10 sp?)						
3	Praktiske og estetiske fag 80 sp		Profesjonsfag 40 sp				
2							
1							

Figur 2. Masterutdanning (eksempel 2)

I tilknytning til diskusjonene rundt de to skissene ble det blant annet reist spørsmål om femårig faglærerutdanning bør være eneste vei til å bli faglærer. Andre muligheter som ble løftet frem var å beholde et treårig parallelt løp eller eventuelt ha mulighet til å avslutte etter tre år (bachelor). Yrkestittelen ble også drøftet. Faglærer er per i dag særlig knyttet til tre års utdanning og noen syntes det ville være rart å ha tittelen faglærerutdanning knyttet til femårig masterutdanning/lektorutdanning. Videre ble både størrelsen på masteroppgaven og behov for en fordypningsoppgave/bacheloroppgave tidlig i utdanningsløpet nevnt som en mulig problemstilling. Dessuten ble antall praksisdager problematisert hvor muligheten for å ha en type tilleggspraksis i skolen utover vanlig undervisningspraksis ble trukket fram.

Selv om utvalget anser flere av problemstillingene i avsnittet over som relevante og spennende, anser utvalget det ikke som relevant å for eksempel drøfte aktuelle mastermodeller i denne delen av mandatet. Utvalget vurderer dette som hoveddel i siste del av mandatet.

På Lærerutdanningskonferansen i 2017 ble det også nevnt at de institusjonene som er selvakkrediterende burde "gå foran" å lage en masterpilot. Dette er det anledning til å gjøre, men erfaringen med å jobbe sammen om en nasjonal forskrift til rammeplan ble framhevet som svært god. Derfor har det primært vært et ønske om sammen å utvikle masterløpet for en femårig integrert faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Det er særlig i utarbeiding av profesjonsfaget, praksisopplæringen og tydeliggjøringen av fagdidaktikken i de enkelte praktiske og estetiske fagene, samarbeidet har hatt sin styrke.

Kapittel 3: Institusjonenes syn på femårig faglærerutdanning

Institusjoner som tilbyr faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag.

Tabell 3 viser hvilke institusjoner som per i dag tilbyr treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag.

Tabell 3. Institusjoner som per april 2018 tilbyr treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag

Institusjon	Faglærer- utdanning i design, kunst og håndverk	Faglærer- utdanning i kroppssøving og idrettsfag	Faglærer- utdanning i musikk	Faglærer- utdanning i drama/teater
Høgskolen i Innlandet				
Høgskolen i Sørøst-Norge				
Høgskulen på Vestlandet				
Nord universitet				
Norges idrettshøgskole				
OsloMet - Storbyuniversitet				
Universitetet i Agder				
UiT – Norges arktiske universitet				
Totalt	2	5	5	1

To institusjoner tilbyr faglærerutdanning i design, kunst og håndverk, fem i kroppssøving og idrettsfag, fem i musikk og en i drama/teater. Det er for tiden ingen institusjoner som tilbyr faglærerutdanning i dans og i mat og helse.

Studentrekruttering

Det er ikke enkelt å si noe sikkert om hvilke konsekvenser en endring fra treårig til femårig faglærerutdanning vil få for rekruttering til studiene.

Det var nedgang i søknad til faglærerutdanningene i 2015, det første året etter at krav om karakteren minimum 3 i norsk og matematikk og minimum 35 skolepoeng ble innført. Det var dette året både nedgang i antall søkere og en større andel av søkerne var ikke kvalifiserte. Denne nedgangen var forventet da høyere opptakskrav vil snevre inn søkergrunnlaget¹².

Tabell 4 viser at det var vel 20 % nedgang i antall førstevalgsøkere fra 2014 til 2015. Videre viser tabellen at antall førstevalgsøkere i 2018 er stort sett økende på de fleste institusjoner.

¹² KD 2014

Tabell 4. Oversikt over førstevalgsøkere i 2010, 2011, 2014, 2015, 2017 og 2018, og planlagte studieplasser i 2018.

Lærested	Studium	Søknader førstevalg 2010 ¹³	Søknader førstevalg 2011 ¹⁴	Søknader førstevalg 2014	Søknader førstevalg 2015	Søknader førstevalg 2017	Søknader førstevalg 2018 - april ¹⁵	Planlagte studie-plasser 2018 - april ¹⁶
Norges idrettshøgskole	Faglærer i kroppsøving og idrettsfag				170	175	163	35
Høgskulen på Vestlandet, Bergen	Faglærerutdanning i kroppsøving og idrettsfag	194	175	127	108	120	91	32
Høgskolen i Sørøst-Norge, Notodden	Faglærer i design, kunst og håndverk	22	26	22	18	22	23	10
OsloMet – Storby-universitet	Faglærerutdanning i kroppsøving og idrettsfag			106	94	110	115	60
Høgskolen i Sørøst-Norge, Notodden	Faglærer i kroppsøving og idrettsfag	27	12	13	10	15	18	10
OsloMet – Storby-universitet	Faglærerutdanning i design, kunst og håndverk	123	114	96	69	86	97	60
Høgskolen i Innlandet, Elverum	Faglærerutdanning i kroppsøving og idrettsfag	47	32	46	31	42	39	30
Høgskulen på Vestlandet, Stord	Faglærerutdanning i musikk	14				9	7	10
UiT Norges arktiske universitet, Tromsø	Faglærerutdanning i musikk					8	8	10
Høgskolen i Innlandet, Hamar	Faglærerutdanning i musikk	19	9	20	17	12	22	20
Universitetet i Agder, Kristiansand	Faglærerutdanning i teater					7	7	15
Nord universitet, Levanger	Faglærerutdanning i musikk (SO) (- Lokalt opptak)	20	26	23 (41)	26 (28)	5	15 (17)	20
Universitetet i Agder, Kristiansand	Faglærerutdanning i musikk (- Lokalt opptak)			(55)	(55)	(45)	(66)	20

Tabell 4 viser at antallet førstevalgsøkere til de praktiske og estetiske fagene over tid er rimelig stabilt. I tillegg viser tabellen at det er variasjoner i antallet planlagte studieplasser og rekruttering. Det er klart størst søkning til Faglærerutdanning i kroppsøving og idrettsfag. Kroppsøving er et gjennomgående fag og har ut fra undervisningstimetallet det klart største behovet for lærere. Musikk og Design, kunst og håndverk har færre timer og slik sett er

¹³ Søkertall oppgitt av Kunnskapsdepartementet i forbindelse med rammeplanarbeid for treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag i 2011

¹⁴ Søkertall oppgitt av Kunnskapsdepartementet i forbindelse med rammeplanarbeid for treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag i 2011

¹⁵ Søkertall fra Samordna opptak <https://www2.samordnaopptak.no/tall/2018/april/utdtyper/laerested/studier>

¹⁶ Søkertall fra Samordna opptak <https://www2.samordnaopptak.no/tall/2018/mai/foerstevalg/studienavn/rangert>

undervisningstimetallet lavere og behovet for lærere mindre. Fordi det per i dag ikke tilbys faglærerutdanning i Mat og helse har utvalget ingen rekrutteringstall å vise til.

Muligheter og meninger på institusjonene – en uformell undersøkelse

For å få en viss oversikt over aktuelle institusjoners mulighet til å tilby femårig faglærerutdanning på masternivå, samt fagmiljøenes og studenters holdning rundt temaet, ble det sendt en uformell undersøkelse til fagansvarlige/programansvarlige på institusjoner som i dag tilbyr faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Det er viktig å påpeke dette er kun en forespørsel til de fagansvarlige og at forespørselen ikke er til institusjonenes styrer eller de som i realiteten kan si ja eller nei til studier på institusjonen.

Med en ukes svarfrist ble følgende spørsmål sendt til fagansvarlige på samtlige av de aktuelle institusjonene (N=13):

- Vil det være aktuelt for din institusjon å tilby femårig faglærerutdanning på masternivå?
- Hadde faglærerutdanningen i dag vært femårig og med mulighet til å ta ett eller to skolefag til - hvor mange/ hvor stor del av dagens faglærerstudenter ville ønsket å starte på studiet?
- Har du inntrykk av at faglærerstudentene etter endt utdanning tar andre fag?
- Tar studentene vanligvis to fag, altså 30 + 30 studiepoeng eller ett fag på 60 studiepoeng?

I tillegg ble følgende spørsmål sendt til fagansvarlige for Mat og helse¹⁷ (N=9):

- Tilbyr i dag din institusjon master i Mat og helse?
- Vil det være aktuelt for din institusjon å tilby femårig faglærerutdanning i Mat og helse på masternivå, med mulighet for å ta ett (60 studiepoeng) eller to skolefag (30 + 30 studiepoeng) inkludert?

Totalt fikk utvalget tilbakemelding fra 10 av 13 institusjoner som tilbyr faglærerutdanning. 9 av institusjonene som har svart vil tilby faglærerutdanning om den blir femårig, mens den tiende regner med å ikke ha nok søkere. Det ble kort tid til å besvare vår henvendelse så det er ikke grunnlag for å konkludere med at de som ikke har svart er negative til eller ser det som uaktuelt med femårig faglærerutdanning. To av de tre institusjonene som ikke har svart har tidligere vært med i drøftingene om femårig faglærerutdanning og vært positive.

6 av 9 institusjoner som tilbyr studiepoeng innenfor Mat og helse har besvart vår henvendelse og av disse vil kun 2 ha mulighet til å tilby femårig faglærerutdanning. Dette er de samme som i dag tilbyr master i Mat og helse. Det synes som om flere av institusjonene har utfordringer med å kunne gi mer enn 30 studiepoeng i Mat og helse. Ut fra noen av tilbakemeldingene kan det synes som om det er en dreining fra skolefaget Mat og helse til studier i ernæring, ernæring og helse, samfunns ernæring mm.

Institusjonene som ikke vil ha mulighet til eller er negative til å tilby femårig faglærerutdanning trekker spesielt frem at en slik ordning vil kreve store strukturelle

¹⁷ Landslaget for mat og helse i skolen var behjelpelig med kontaklinformasjon.

endringer som krever strategiske valg på ledelsesnivå, samt en radikal økning i størrelse på fagmiljøet. Dette gjelder studiesteder som kun tilbyr 30-60 studiepoeng i Mat og helse. I tillegg påpeker institusjonene at studentene allerede kan velge, og også velger, å ta masterutdanning eller fordypning i ett eller to fag etter endt bachelor.

Blant institusjonene som har forhørt seg med studenter, er det en trend at flertallet er positive til masterutdanning. Studentene virker bevisste på at de vil stå sterke som jobbsøker med masterutdanning eller fordypning i ett eller flere tilleggsfag. Dette gjenspeiler seg i at studentene planlegger å ta enten master eller fordypning i ett eller to fag etter endt faglærerutdanning.

En tidligere undersøkelse av hva faglærerstudenter og masterstudenter i Formgiving kunst og håndverk gjør etter utdanning, peker i samme retning som utvalgets uformelle undersøkelse. Undersøkelsen fra 2012 viser at ca. 50 % av studentene arbeider som faglærer. Men ganske mange, opp til 25 % utdanner seg i andre fag og underviser i disse. Få ønsker å forlate yrkeslivet som lærer.¹⁸

Med utgangspunkt i at det virker som om skolene hovedsakelig etterspør lærere med kompetanse i flere enn ett fag, samt at en høy prosentandel av dagens studenter allerede velger å ta videreutdanning etter endt bachelorløp, mener utvalget at en strukturert femårig faglærerutdanning på masternivå potensielt vil kunne bidra til et mer effektivt utdanningsløp. Et fastsatt og planlagt femårig utdanningsløp gir institusjonene større mulighet til utvikling av en helhetlig utdanning. Et bredere fagmiljø vil gi grunnlag for bedre undervisning og forskning i faget.

Kapittel 4: Lav kompetanse i de praktiske og estetiske fagene i skolen

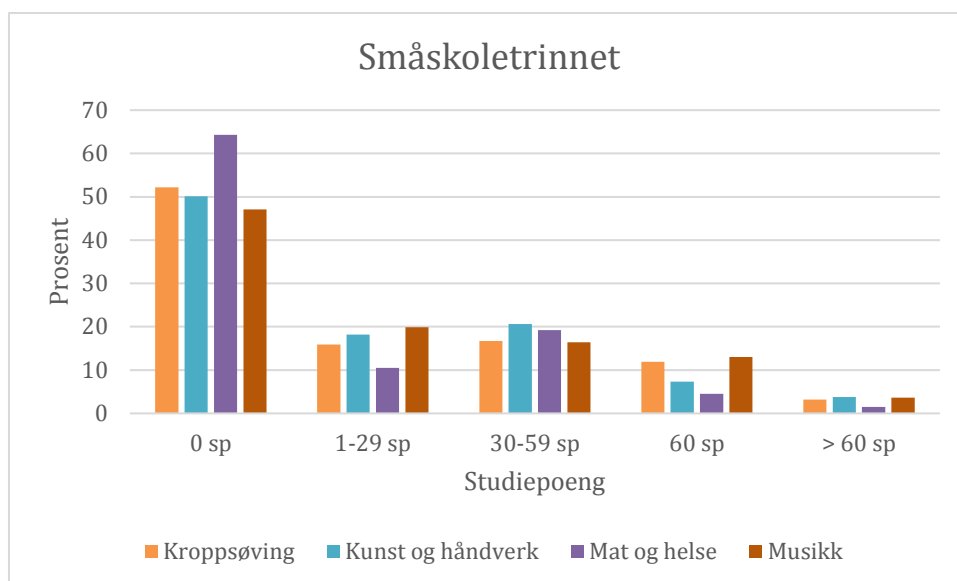
Grunnskolen

Lærernes kompetanseprofil i grunnskolen ble sist kartlagt av Statistisk sentralbyrå, våren 2014. Studien omfatter kun de lærerne som underviser i de aktuelle fagene på dette tidspunktet. Figurene nedenfor viser kompetansen til lærere i praktiske og estetiske fag.¹⁹ Null studiepoeng viser lærere som ikke har faget som del av sin lærerkompetanse. Det er noe usikkert hva som ligger i kategorien 1 – 29 studiepoeng. Trolig har de fleste her 15 studiepoeng, noe som var vanlig i allmennlærerutdanningen før ny rammeplan i 2003. Da ble 30 studiepoeng minste enhet som skolefag. Dette synes også å samsvare med resultatene i selve undersøkelsen, hvor de fleste med 1 – 29 studiepoeng i faget har arbeidet mer enn 10 år i skolen.

Figur 3 viser kompetansen til lærere i de praktiske og estetiske fagene på småskoletrinnet. Ca. 30 % av de som underviser har 30 studiepoeng eller mer i faget. Med andre ord 7 av 10 lærere har liten eller ingen formell kompetanse i det praktiske og estetiske faget de underviser i på småskoletrinnet.

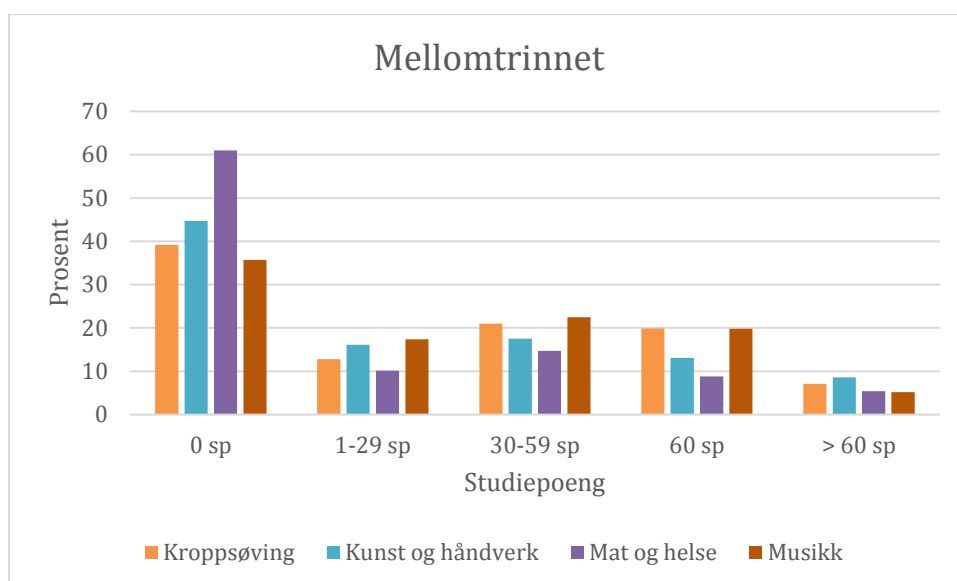
¹⁸ Gulliksen 2012

¹⁹ Lagerstrøm mfl. 2014

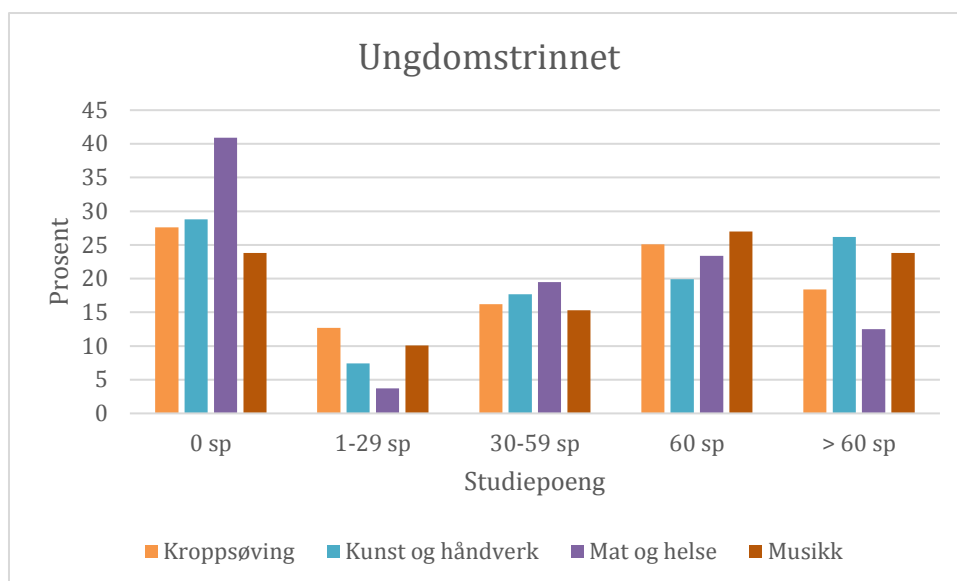
Figur 3. Kompetansen til lærere i de praktiske og estetiske fagene på småskoletrinnet.

Figur 4 viser at situasjonen er tilnærmet lik på mellomtrinnet. Der har ca. 40 % av lærerne 30 studiepoeng eller mer i faget. Mat og helse skiller seg noe ut i negativ retning da kun 30 % av lærerne har 30 studiepoeng eller mer i faget.

Figur 4. Kompetansen til lærere i de praktiske og estetiske fagene på mellomtrinnet.

Figur 5 viser at det på ungdomstrinnet også er mange lærere som ikke oppfyller kravene til kompetanse i de praktiske og estetiske fagene. Dette gjelder ca. 36 % av lærerne i kunst og håndverk, 45 % av lærerne i Mat og helse, 40 % av lærerne i Kroppsøving og 34 % av lærerne i Musikk.

Figur 5. Kompetansen til lærere i de praktiske og estetiske fagene på ungdomsskoletrinnet.

Myndighetene er klar over hvor lav kompetanse lærere som underviser i de praktiske og estetiske fagene har. Dette kom sist fram i Stortinget i et møte 20. mars 2018²⁰. Videre poengteres det i Meld. St. 28 (2015 – 2016) *Fag - Fordypning - Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet*²¹ at det er størst andel lærere med få eller ingen studiepoeng i de praktiske og estetiske fagene. Departementet merker seg at det er særlig i fag som i dag ikke har kompetansekrav, som de praktiske og estetiske fagene, at det er størst andel lærere uten faglig fordypning. I meldingen vises det også til at det er grundig dokumentert i forskning at lærernes fagkunnskap har betydning for elevenes læringsutbytte.

Følgegruppen for lærerutdanningsreformen uttrykker også bekymring for de praktiske og estetiske fagene i grunnskolelærerutdanningene. Antall studenter som velger disse fagene i grunnskolelærerutdanningene er så lavt at det ikke kan gis tilbud. Dette gjør at enkelte institusjoner velger å gi fellesundervisning for GLU 1 - 7 og GLU 5 – 10. Det vises også til at flere institusjoner planlegger å tilby disse fagene i fjerde studieår, noe som kan legge hindringer for å utvikle mastergrader med fordypning i praktisk og estetiske fag^{22,23}. Ekspertgruppen for kunst og kultur viser også til datamaterialet fra følgegruppen i sin bekymring for de praktiske og estetiske fagene²⁴.

Utvalget mener at den høye andelen ufaglærte lærere også gir grunn til bekymring for de praktiske og estetiske fagene med hensyn til ivaretagelse av verksted, spesialrom og utstyr, samt hensyn til opplæring i helse, miljø og sikkerhet. Dette gjelder for eksempel opplæring på verksted, i svømmehaller og styrkerom, hvor rektor er hovedansvarlig hvis kvalifisert undervisning ikke blir fulgt (sannsynligheten for en ulykke kan antas å øke med ufaglærte

²⁰ <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/Voteringsoversikt/?p=70643&dnid=1#>

²¹ Meld. St. 28 (2015-2016) *Fag – Fordypning – Forståelse - En fornyelse av Kunnskapsløftet*

²² Følgegruppen for lærerutdanningsreformen 2014

²³ Følgegruppen for lærerutdanningsreformen 2013

²⁴ Birkeland mfl. 2014

lærere). En femårig faglærerutdanning med to fag vil trolig gjøre det lettere for skoleeier å ansette faglig godt kvalifiserte lærere i praktiske og estetiske fag.

Det er også kjent at fagmiljøene innenfor de praktiske og estetiske fagene over tid har vært bekymret over manglende satsing på ansettelse av kvalifiserte lærere i disse fagene. Flere læresteder har satt i gang et arbeid for å legge til rette for gode, skolerettede bachelortilbud (180 studiepoeng) i det enkelte faget. Dette ble gjort etter at ny rammeplan for den praktisk-pedagogiske utdanningen i 2015 gav unntak fra masterkravet for kandidater med bachelor i praktiske og estetiske fag.

Slik situasjonen er nå, med relativt mange lærere uten studiepoeng som underviser i de praktisk og estetiske fagene, vil disse fra 2025 ikke kunne undervise i fagene på ungdomstrinnet og i videregående skole²⁵. Slik utvalget ser det er det viktig med en økt satsing på de praktiske og estetiske fagene.

Videregående opplæring

Statistisk sentralbyrå (SSB) gjennomfører denne våren, på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, en undersøkelse om lærerkompetanse i videregående opplæring. Undersøkelsen skal kartlegge hvilken pedagogisk og fagspesifikk kompetanse undervisningspersonell i videregående opplæring har i fagene de underviser. Det er 10 år siden sist en slik kartlegging ble foretatt i Norge.²⁶ I de neste avsnittene presenterer vi utvalgte data hentet fra rapporten. I rapporten er kun Kroppsøving som gjennomgående fag og studieretningsfagene/utdanningsprogrammene Idrettsfag og Musikk, dans og drama med.

59 % av lærerne som underviser i kroppsøving har PPU eller Pedagogisk seminar og 37 % har allmennlærerutdanning eller faglærerutdanning.²⁷ Tilsvarende data i Musikk, dans og drama er 57 % PPU eller Pedagogisk seminar og 37 % allmennlærerutdanning eller faglærerutdanning.²⁸ Tilsvarende på Idrettsfag er henholdsvis 54 % og 40 %.²⁹

Figur 6 viser høyeste utdanningsnivået i kroppsøving til lærerne som underviser i faget. Når det gjelder Idrettsfag og Musikk, dans og drama så viser figuren det høyeste utdanningsnivået til lærerne, ikke nødvendigvis i studieretningsfaget/utdanningsprogrammet.

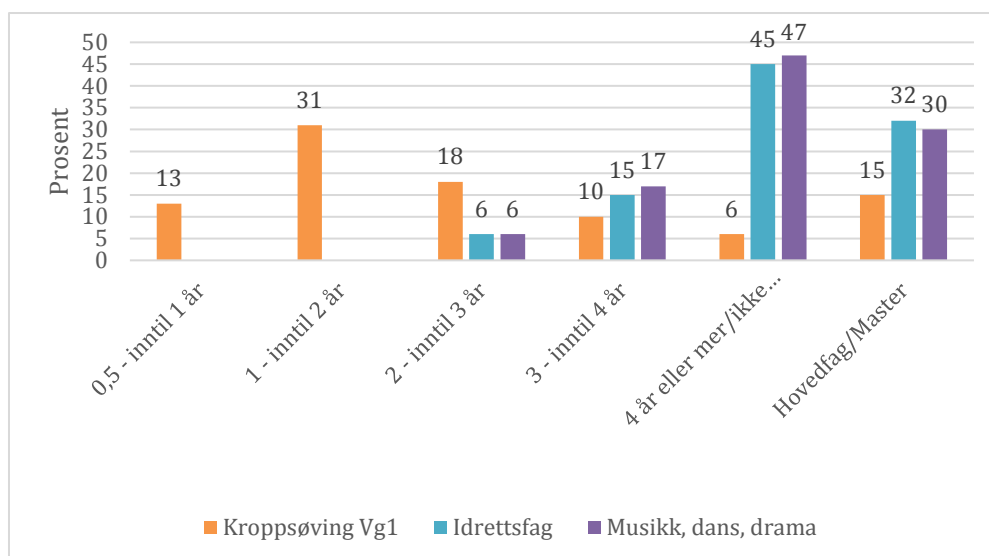
²⁵ Utdanningsdirektoratet 2015

²⁶ Turmo og Aamodt 2007

²⁷ Turmo og Aamodt 2007, s. 40

²⁸ Turmo og Aamodt 2007, s. 61

²⁹ Turmo og Aamodt 2007, s. 62

Figur 6. Høyeste utdanningsnivå i kroppsøving til lærere som underviser i kroppsøving og høyeste utdanningsnivå, uavhengig av fag, til de som underviser på Idrettsfag og Musikk, dans og drama.

Det er 15 prosent av lærerne i Kroppsøving på Vg1 som har hovedfag eller mastergrad i kroppsøving/idrett. Det vanligste er imidlertid ett til to års utdanning i faget. Omlag en tredel av lærerne har utdanning av et slikt omfang.

På studieretning/utdanningsprogram Idrettsfag har en av tre lærere faglærerutdanning i kroppsøving. En omtrent tilsvarende andel har årsenhet, og mindre enn en av fem har hovedfag. 36 av 164 lærere har årsenhet i idrettsfag/kroppsøving, 33 har Faglærerutdanning i kroppsøving (treårig høgskoleutdanning), 7 har 4-årig kandidatstudium i idrett og 18 hovedfag/master i idrett.³⁰

Mange lærere i Musikk, dans og drama har faglærer/allmennlærerutdanning. Totalantallet lærere er her relativt lavt (N=83), noe som gjør at resultatene må tolkes med varsomhet. Figuren viser at 30 prosent av lærerne har hovedfag eller mastergrad. Det vanligste er en utdanning av varighet fra 4-5 år. Omlag halvparten av lærerne har utdanning av dette omfanget. 13 lærere har Kandidat-/musikkpedagogikkstudiet ved Norges musikkhøgskole, 13 har hovedfag i musikk fra høgskole/universitet, mens 22 lærere har faglærerutdanning/utøvende studium fra musikkonservatorium/statlig høgskole (treårig).³¹

For å undervise innen Design, kunst og håndverk i videregående skole har lærerne i sin utdanning en bachelor og PPU, eller er faglærer. I begge tilfellene har de oftest master i kunsthøgskole/Design, kunst og håndverk.

³⁰ Turmo og Aamodt 2007, s. 62

³¹ Turmo og Aamodt 2007, s. 61

Kapittel 5: Masterutdanning som hovedmodell for lærerutdanningen

Bakgrunn

For å gi studentene bedre faglig, fagdidaktisk og pedagogisk kompetanse har regjeringen tidligere uttalt at de vil innføre masterutdanning som hovedmodell for lærerutdanning³². Fagkunnskapens betydning for elevenes læringsutbytte er dokumentert i forskningen³³. Lærerutdanning på mastergradsnivå skal gjøre kandidatene bedre rustet til å etterspørre og bruke forskningsbasert kunnskap gjennom økt innsikt i forsknings- og utviklingsarbeid og vitenskapelig metode, samt at det vil styrke lærernes grunnlag for læring i arbeidslivet³⁴. Videre skal masteroppgaven være profesjonsrettet, praksisorientert og relevant for arbeid i skolen, noe som kan bidra til økt bruk av forskningsbasert praksis i skolen.

At masterutdanning vil være viktig i praktiske og estetiske fag støttes av blant andre den australske professoren i kreativitet Anne Bamford, som har undersøkt den kunsthaglige opplæringen i Norge. Hun rapporterer at mange studenter uteksamineres fra lærerutdanningen uten utdanning i faget og derfor heller ikke har de ferdigheter og/eller kunnskaper som kreves for å undervise i kunst- og kulturfag eller har kunnskap om kreative undervisningsmetoder. Hun mener at det kreves kunnskap om og ferdigheter innenfor evaluering, forskning og refleksjon, for å undervise innen kunst og kultur i skolen.³⁵

Dybdelæring

Barnekonvensjonens artikkel 29 gir alle barn rett til “en god skole som gir dem nødvendig kunnskap og utvikling”³⁶. Artikkel 29 sier videre at “*barnets utdanning skal ta sikte på [...] å utvikle barnets personlighet, talenter og psykiske og fysiske evner så langt det er mulig*”. De praktiske og estetiske fagene har på grunn av sin egenart en særlig mulighet og dermed også et særlig ansvar for å utvikle praktiske, håndverksmessige, kroppslige, kreative og estetiske sider hos elevene. I de praktiske og estetiske fagene innebærer skolens doble oppdrag om danning og utdanning (jf. ny Overordnet del i Kunnskapsløftet) at læreren må ha både bredde og dybde i sin kompetanse.

Det å legge til rette for elevenes dybdelæring fordrer at læreren selv har dyp kunnskap og bevisstgjort erfaring med dybdelæring. De praktiske og estetiske fagene inkluderer et bredt spekter av kunnskap og ferdigheter, som trenger tid til å modnes. Et femårig utdanningsløp er nødvendig for å kvalifisere lærere for å oppfylle intensjonen om dybdelæring for eleven, slik dette uttrykkes både i Lærerløftet, i Stortingsmelding 28³⁷ og i Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. En masteroppgave i faglærerutdanningen vil i likhet med en masteroppgave i GLU gi økte muligheter for mer og bedre forskning i lærerutdanningene.³⁸

³² KD 2014

³³ KD 2014, s. 16

³⁴ Meld. St. 21 (2016–2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*

³⁵ Bamford *Kunst- og kulturoplæring i Norge 2010/2011*

³⁶ Barne- og familiedepartementet

³⁷ Meld. St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse – En fornyelse av Kunnskapsløftet*

³⁸ KD 2017, s.11

Tverrfaglighet

I de samme dokumentene som nevnt ovenfor understrekes behovet for tverrfaglig samarbeid for elevens læring. GLU legger potensielt til rette for framtidige læreres innsikt i flere skolefag og dermed mulighet til å se sammenhenger mellom fagene. En femårig tofaglig faglærerutdanning som er tuftet på de praktiske og estetiske fagenes premisser, læringsmåter og læringssyn, gir et annet og viktig og komplementerende fundament for tverrfaglig samarbeid. I et slikt perspektiv vil for eksempel de estetiske og kroppslige læreprosesser ivaretas på en annen måte. Et femårig faglærerløp ved siden av et femårig GLU-løp bidrar til at grunnskolefeltet samlet sett oppnår større bredde – og dybde – i den lærerfaglige kompetansen, og legger til rette for synergieffekter mellom fagområdenes respektive egenarter. En femårig faglærerutdanning vil bidra til å styrke de praktiske og estetiske fagene ikke bare innenfor rammen av fagene selv, men også i det tverrfaglige samarbeidet mellom fagene i grunnskolen.

Etablering av femårig faglærerutdanning vil kunne føre til at de praktiske og estetiske fagene blir mindre søkt av studenter i grunnskolelærerutdanningene eller at institusjonene i mindre grad tilbyr praktiske og estetiske fag i grunnskolelærerutdanningene. Utvalget vurderer dette som uheldig, spesielt i forhold til GLU 1-7. Det har også vært ytre bekymring for at faglærerutdanningene vil konkurrere med GLU om studentene. I en undersøkelse hvor studentene i den tidligere 4-årige faglærerutdanningen i praktiske og estetiske fag (Pelu) ble fulgt fra utdanning til yrke, fremgår det at relativt få studenter hadde søkt opptak til beslektede utdanninger³⁹.

For flere av de praktiske og estetiske fagene er kulturskolen potensielt en viktig samarbeidspartner. Et slikt samarbeid kan bidra til større bredde og dybde i elevenes kompetanse. Rammeplan for kulturskolen: Mangfold og fordypning⁴⁰ legger til rette for dette samarbeidet og et femårig faglærerløp møter kulturskolens krav om høy kompetanse for eksempel i et hovedinstrument i musikk, samtidig som faglærerutdanningen sikrer lærerens kvalifikasjoner for mer tradisjonelle klasseromssammenhenger og for kulturskolens breddeprogram. Et femårig faglærerløp legger dermed til rette for samarbeid tuftet på gjensidig forståelse for hverandres oppdrag og kvalifikasjoner, men legger også til rette for at en og samme person kan ha delt stilling mellom kulturskolen og grunnskolen, og at elevene i sin tur opplever større sammenheng mellom det som skjer i skolen og utenfor.

Lærerspesialist

Regjeringen ønsker å beholde gode lærere i klasserommet slik at de kan bidra til mer læring for elevene. Kunnskapsdepartementet har gjennomført en pilotering av nye faglige karriereveier for lærere i form av lærerspesialister. Målsettingen er å gi lærere nye utfordringer og profesjonell videreutvikling, samtidig som de fortsetter i klasserommet. Lærerspesialistutdanningen skal ikke bare gi spesialisering i fagdidaktikk, men også kompetanse i å forske og reflektere rundt egen undervisning og lede utviklingsprosesser blant kollegaer på egen skole eller i kommunen⁴¹.

³⁹ Espeland m.fl. 2011, s. 17

⁴⁰ Norsk kulturskoleråd

⁴¹ Meld. St. 21 (2016 – 2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*

Etter en prøveordning i norsk og matematikk ble det i år åpnet for flere fag, deriblant kroppsøving og kunst og håndverk. Etter henvendelse til institusjonene som har spesialistutdanning har utvalget fått oppgitt følgende opptakstill: Godkjent opptak fra egen rektor var i kroppsøving 11 (søkerantall: 25), og kunst og håndverk 13 (søkerantall: 28). Dette kan tyde på at fagene ikke blir tilstrekkelig prioritert fra arbeidsgiver.

I følge Utdanningsdirektoratets *Funksjonen som lærerspesialist*⁴² er funksjonen todelt.

1. Den skal bidra til at dyktige lærere opplever gode faglige utviklingsmuligheter og ønsker å fortsette å undervise. Den skal bidra til at dyktige lærere opplever gode faglige utviklingsmuligheter og ønsker å fortsette å undervise.
2. Den skal også bidra til å styrke det kollektive profesjonsfellesskapet og utvikling av skolen som lærende organisasjon.

Utvalget har vurdert kompetansen til lærere med femårig faglærerutdanning i forhold til kravene til lærerspesialister. De formelle kravene til spesialistfunksjonen er at de må tilfredsstille de formelle kravene for tilsetting som lærer i skolen (jf. opplæringsloven § 10-1) og ha relevant kompetanse for undervisning i det faget eller fagområdet som utgjør hovedinnholdet i spesialistfunksjonen (jf. opplæringsloven § 10-2). I spesialistfunksjonen er det krav om faglig fordypning på minst 60 studiepoeng i spesialiseringsfaget/fagområdet. Her vil lærere med femårig faglærerutdanning ha minimum 240 studiepoeng i faget, inkludert profesjonsfaget, og slik sett være vel kvalifisert.

Med hensyn til erfaring fra skoleverket så stilles det i utlysningsteksten for lærerspesialister krav om minst fem års erfaring som lærer. Utvalget er kjent med at kravet ved årets opptak er senket til tre år. Dette betyr at en nyutdannet faglærer ikke kan bli lærerspesialist før vedkommende har vært lærer noen år.

I tillegg til erfaring som lærer må flere av punktene under være oppfylt i tilfredsstillende grad:

1. Har gjennomført utviklingsprosjekter innenfor spesialiseringsområdet sammen med andre.
2. Hatt ansvar for å følge med på, bruke og dele forskning eller fagutvikling innenfor spesialiseringsområdet.
3. Hatt ansvar for veiledning av kolleger innenfor spesialiseringsområdet.
4. Har deltatt aktivt i det lokale arbeidet med læreplaner innenfor spesialiseringsområdet.
5. Har vist god evne til å utvikle og forbedre undervisningen og til å reflektere over og kritisk vurdere undervisningspraksis og elevenes læring sammen med andre lærere.

Utvalget er av den oppfatning at en lærer med femårig faglærerutdanning i kraft av sin utdanning vil oppfylle de fleste punkter over i tilfredsstillende grad. Utvalget vil i videre planarbeid kunne se på mulighetene for i utdanningen å vektlegge veilednings- og utviklingskompetanse på masternivå, slik at faglærerne vil kunne fylle funksjonen som lærerspesialist i praktiske og estetiske fag. Utvalget ser også store muligheter for vektlegging av veiledning i studiet og særlig mot slutten av studiet en form for skolepraksis, som vil kunne dreie seg om prosjekter i praktiske og estetiske fag som vil kunne involvere lærere.

⁴² Utdanningsdirektoratet 2010

Erfaringen er at lærere med faglærerutdanning allerede har et godt grunnlag for å bli gode praksislærere/veiledere for lærerstudenter. Økt omfang og dybde i både profesjonsfaget og faglige emner i en femårig faglærerutdanning vil kunne tydeliggjøre dette. Samtidig vil master heve nivået for analytisk tilnærming og kritisk refleksjon. Den økte veiledningskompetansen vil være verdifull for fremtidige praksislærere i de praktiske og estetiske fagene, som det er stort behov for.

En femårig faglærerutdanning vil slik sett kunne være med på å bidra til flere lærerspesialister og praksisveiledere i de praktiske og estetiske fagene og dermed øke undervisningskvaliteten i disse fagene.

Kapittel 6: Utvalgets anbefaling

Utvalget viser til de foranliggende kapitlene og anbefaler Kunnskapsdepartementet å innføre master i faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag.

Utvalget legger særlig vekt på:

- **Behov for masterutdanning på lik linje med andre femårige lærerutdanninger.** Faglærerutdanningen er en integrert, profesjonsrettet, og forsknings- og erfaringsbasert utdanning. Profesjonsfag og praksisopplæring over fem år gir enda større mulighet for dybdekompetanse og breddekompetanse enn dagens faglærerutdanning. Femårig faglærerutdanning/masterutdanning vil gi lærerne økte muligheter til å samarbeide med kolleger for å utvikle og styrke de praktiske og estetiske fagene i skolen.
- **Lav kompetanse i praktiske og estetiske fag sammenlignet med andre skolefag.** Det stilles krav om kompetanse til å undervise i de praktiske og estetiske fagene på ungdomstrinnet og i videregående skole. Selv om det ikke er samme krav i barneskolen, er det også her viktig å ivareta kompetansen. Styrket kompetanse vil øke kvaliteten på undervisningen i hele skoleløpet.
- **Institusjonene.** De samme institusjonene som gir treårig faglærerutdanning synes positive til og har kompetanse til å tilby femårig masterutdanning.
- **Skole og skoleeiere.** Tofaglige utdannede lærere gir skoleeier i større grad mulighet for å ansette faglærere i praktiske og estetiske fag. Dette ansees som nødvendig for å fylle intensjonene i læreplanverket.
- **Studentene.** En femårig masterutdanning i de praktiske og estetiske fagene hvor studentene kan velge et tofaglig utdanningsløp, gir større trygghet for arbeid i skolen etter endt utdanning.

Litteraturliste

- Bamford, A. (2011) *Arts and Cultural Education in Norway*. Sammendrag på norsk. Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen. Bodø.
- Barne- og familiedepartementet (2003) [*FNs konvensjon om barnets rettigheter*](#) – *Barnekonvensjonen*.
- Birkeland, E., S. Andsnes, B. Kirksæther, M. Espeland, A. Sira Myhre, A.E. Duun og O. Hamre (2014). *Det muliges kunst - Råd til kulturministeren og kunnskapsministeren*. Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Oslo.
- Espeland, M., T-H. Allern, K. Carlsen og S. Kalsnes (2011) *Praktiske og estetiske fag og lærer-utdanning. En utredning fra en arbeidsgruppe nedsatt av Kunnskapsdepartementet høsten 2010, i samarbeid med høgskolene i Nesna, Telemark og Stord/Haugesund*. HSH-rapport 2011/1, Høgskolen Stord/Haugesund. Stord.
- Finne, H., H. Jensberg, B.E. Aaslid, H. Haugsbakken, I.H. Mathiesen og S. Mordal (2011). *Oppfatninger av studiekvalitet i lærerutdanningen blant studenter, lærerutdannere, øvingslærere og rektorer*. SINTEF. Oslo.
- Følgegruppen for lærerutdanningsreformen (2013). *Drivkraft i utviklinga av lærarprofesjonen? Framsteg og utfordringar for grunnskulelærerutdanningane*. Rapport nr. 3/ 2013.
- Følgegruppen for lærerutdanningsreformen (2014). *Lærerutdanning i endring. Indre utvikling – ytre kontekstuelle og strukturelle hinder*. Rapport nr. 4/2014.
- Gulliksen, M. (2012) Livet etter studiene: Hva gjør faglærer- og master-/hovedfagstudentene i formgiving, kunst og håndverk etter endt utdanning? I: Uniped nr. 1, s. 75 – 96.
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (1992). *Studieplan for faglærerutdanning i ernæring, helse- og miljøfag*. Det kongelige utdannings og forskningsdepartement. Oslo.
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (1995). *Rammeplan for faglærerutdanning i kroppsøving*. Det kongelige utdannings og forskningsdepartement. Oslo.
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (1999a). *Rammeplan for faglærerutdanning i formgiving, kunst og håndverk*. Det kongelige utdannings og forskningsdepartement. Oslo.
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (1999b). *Rammeplan for faglærerutdanning i kroppsøving*. Det kongelige utdannings og forskningsdepartement. Oslo.
- Kunnskapsdepartementet (2014). *Lærerløftet – På lag for kunnskapsskolen*.
- Kunnskapsdepartementet (2017) *Lærerutdanning 2025. Nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene*
- Kunnskapsdepartementet (2018). *Orientering: Rammeplanutvalg for master i faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag*. Stortingsvedtak om opptakskrav til PPU.

- Lagerstrøm, B.O., H. Moafi og M.K. Revold (2014). *Kompetanseprofil i grunnskolen. Hovedresultater 2013/2014*. Statistisk sentralbyrå. Oslo/Kongsvinger. Rapporter. 30/2014.
- Meld. St. 21 (2016-2017). *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*.
- Meld. St. 28 (2015-2016). *Fag – Fordypning – Forståelse - En fornyelse av Kunnskapsløftet*.
- Nasjonalt råd for lærerutdanning (2017). *Nasjonale retningslinjer for treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag*. Nasjonalt råd for lærerutdanning. Oslo.
- Norsk kulturskoleråd (2014) *Rammeplan for kulturskolen: Mangfold og fordypning*.
- NOU (1977). *Faglærerutdanning - tilråding IV frå Studieplan- og reglementsutvalet for pedagogiske høgskolar*. Oslo.
- Stortinget (2018) Representantforslag om å innføre den praktiske skolesekken for elever i barne- og ungdomsskolen. Dokument 8:95 S (2017-2018), Innst. 179 S (2017-2018) <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/Voteringsoversikt/?p=70643&dnid=1#>
- Turmo, A. og P.O. Aamodt (2007). *Pedagogisk og faglig kompetanse blant lærere i videregående skole. En kartlegging*. NIFU STEP, Rapport nr. 29/2007. Oslo.
- Universitet og høgskolerådet (2011). *En helhetlig tilnærming til lærerutdanning*. Nasjonalt råd for lærerutdanning. Oslo.
- Utdanningsdirektoratet (2010). *Funksjon som lærerspesialist*. Utdanningsdirektoratet. Oslo.
- Utdanningsdirektoratet (2015). *Tilsetting og kompetansekrav*. Utdanningsdirektoratet. Oslo.
- Utdannings- og forskningsdepartementet (2003). *Rammeplan for faglærerutdanning i kroppsøving og idrettsfag*. Det kongelige utdannings og forskningsdepartement. Oslo.